

Ítélet Emil fölött

(avagy mi történt a Kancsóka nevű férfival)

Jaj bizony, gyalog a sivatagban lassabb a járás, mint tevéen vagy troli-buszon. Nagyon lassan és szenvedve közelítjük meg a távoli oázist, s magamról szólok: Ne kínozzon ezzel a tötyögéssel, mutassa ki végre a fogak fehérjét, mert különben magára hagyom. Ballaghat egyedül, nem szólhat majd senkihez, mert én felülök Gusztáv mellé, s inkább vele robogok, a sivatagi gusztibuszon.

Nem kéne így beszélnie. Mindenki számára egyértelmű, hogy szellemiségünk e határkövéről érdemes hosszan tárgyalni, mert benne rejlik szemléletünk modernségének kezdete. Emil volt az első ember, aki rájött, hogy minden a feje tetejére állt, bár élete végéig hitt abban, hogy létezik magyarázat, csak mi nem bírjuk azt feltárni. Higgye el, Emil megér egy hosszú gyalogtúrát, mert pillanatok alatt túllépünk az unalmon, s élvezettel olvassuk majd a hosszadalmas leírásokat, mikor Gusztáv buszán csak a párbeszédnek recsegnek a hangszórókból. Maga Emil mondta nekem tavaly, egy szombat esti bulin, amikor még élt, hogy érdemes türelmesnek lennünk, mert lassan minden dolog visszakanyarodik az élvezethez. És akkor indultam Afrikába, pontosabban másnap reggel, a sivatagba, ide magához, a kő, a mocskos por, s a levegőben lebegő kiszáradt teveszar birodalmába.

Emil egy héttel később már halott volt. Szombat éjjel adta át lelkét a teremtőnek, éppen ott, ahol egy héttel előtte beszélgettünk. Lassan távoli múlttá válik a pusztulása, de megfeledezni róla nem tudok. Egy sláger járta akkor Budapesten, egy jó kis laza dal a szerelemről, mármint a testi szerelemről, az erotikáról. Ebben a dalban nyilvánult meg a kor döjfe. Minden fiatal férfi ezt duruzsoldadogta a kiszemelt női test fülébe.

*„Ha jóhóhó a kedve,
akkor szohohombat este
várom a száját,
hogy ráhajoljon
a férfitestre.”*

Emil utálta ezt a dalt, akárcsak azokat a nőket, akik bedőltek az efféle primitív szövegeknek. Nekem stílusom van — mondta egyszer. Én ezt nem engedhetem meg magamnak. És valóban: Emil megadta a módját.

De térjünk a tárgyra, mert amott messze látok valami homályos tömörülést, ez nem lehet más, csak az oázis. Tudja, Emilnek igaza volt, végül csak oda kell érkeznünk. Ha az oázisban leszünk, már bizonyára nem fogja magát érdekelni, hogy mit tudok Emil haláláról, maga akkor biztosan csak inni fog, vedelni, s a történet esetleg befejezetlen marad, azt mondja majd, elég volt már az unalomból: Elég! De megnyugtathatom, az oázisban nem fogunk találkozni a gusztibusz derűs utasaival, csak azok lesznek ott, akik nehéz és fárasztó gyaloglás után érkeztek, akik nem sajnálták az időt, hogy megismerkedjenek Emil halálának körülményeivel. Látja ezt a sok porladó csontot itt

a homokban? . . . Ez Emil büntetése. Igen, ők a gyilkosok helyett bűnhődnek. Az Emil-ellenes kommandók kegyetlenségei miatt. Ám, térjünk vissza a történethez.

Akkor már mindenki utált mindenkit, de az egymást utálókat még jobban utálta egy harmadik, akinek kilétéről sajnos nincsenek pontos adataink. Csak a mindenben megnyilvánuló kegyetlen gyűlölete volt tettenérhető. Na, ne rohanjunk előre. Alljunk meg egy pillanatra és hallgatózzunk, mi történik szombat este. Mivel is töltik idejüket az élvezet harcosai, fiatal barátaink. Az általános zajból és tartalmatlan locsogásból, mint egy vízből kifelé bújó majomfej hallik ki Emil hangja. Egy szőke nő mellett áll, és hevesen magyaráz. Stílusosan, nehézkesen:

*„Asszonyom, viseli magán, amit én magamon
a kopott ruhát, s alatta az objektív
célszerűség fogalmát, a legelemibben
kellemeset tárgyiasult formában.
Ne higgye, ha már eléggé ismeri,
megszűnik lényege,
vagy, hogy minőségi kifogásai lehetnek,
mert a minőségről alkotott ítélet
bizony nem része e tárgynak.”*

Ilyen srác volt Emil, akit a társaság csak Kancsókanak becézett. Hogy mit szimbolizált ez az elnevezés, nem lehet pontosan meghatározni. Talán a nagyképű szoknyavadászok ezzel akarták mindenki tudtára hozni, hogy az Emil is akar, csak nehezen jön össze neki, mert utálja a primitív dumákat, a durva letámadást. Tudta ő jól, hogy mitől döglök a lény, hogy mi van a szép nők lába között.

Ám kanyarodjunk vissza a témánkhoz, az élvezethez, mert utunk oda vezet. Mi minden lehet egy szombat esti városban . . . Elsősorban a város, amit nem írok le, mert biztosan maga is látott már várost. Tudja, azért vagyok ilyen zavaros és bonyolult, netalántán homályos, mert ezt a történetet nekem többen is elmesélték, akik hallották valakitől, maguk sem tudták, hogy kitől, és mindenki — nem nagyon — csak egy kicsit másképpen mondta. Én ezekből a különböző történetekből állítottam össze a szerintem leginkább reálisat. Ami a legvalószínűbbnek tűnt, azokat az elemeket építettem be az elbeszélésembe, s mindent kihagytam, ami valószínűtlen: a kitalációkat, a fantazmagóriákat.

Megjegyzem, egy logikátlanságot mégis kénytelen voltam elfogadni, mert az minden általam hallott verzióban szerepelt: a napsütést. A nap kiemelt szerepéről számol be minden mesélő, bár tudjuk, az eset csak szombaton este történhetett. A környezet rendkívüli megváltozása, a szöveg esetleges szimbolikussága indokolja, hogy ez a motívum az elmondottak szerint maradjon meg az én történetemben is. Kihagytam az arra vonatkozó részeket, hogy Emil esetleg dadogós lett volna, s az ellentétek ezért robbantak ki. Nincs realitása azon megállapításoknak, hogy Emil nem csak dadogva beszélt, hanem dadogva hallott is, sőt az egész élete a kozmikus dadogásra épült. Következésképpen, hogy ő lett volna a született túlélő, aki a többiek halála után még csak a ha-ha-ha-lál első szótagjának kimondásával küszködik. Én ismertem őt, s állíthatom, nem beszélte rosszabbul a nyelvet, mint bármelyik társa. Tehát, csak a pontosság kedvéért hívom fel a figyelmét arra, hogy efféle változata is létezik az Emil-történetnek.

A szöveg hosszas gondolkodás után verssé ötvöződött bennem. Ritmusa nehezen követhető, talán nincs is, de a sorokat csak röviden, megbotlasztva tudom elképzelni. Mert a hév, amit vonz a tartalom, szükségessé teszi, hogy 4-5 szavanként mély levegőt vegyünk, hogy felkészüljünk a következő szavakra: Ott volt már mindenki az utcán, hevesen kiabáltak. Nem hiányzott közülük a Kancsókának becézett férfi sem. Ha le kéne írnom a helyzetet, így tehetném:

*„Szemüvegesek voltak, meg szemüvegnélküliek.
Meg lehetett figyelni, hogy az utóbbiak inkább
jobb lábásak, míg az előbbieket többnyire balosak.
Persze ez részletkérdés, mert levegőt már amúgy
sem lehetett kapni, s mindenki leájult
mindkét lábáról, a kezeiről. A nap vidáman
pásztázta végig a haldoklókat. Itt-ott kisütötte
egyik-másik szemét, s az erősködőknek
felrúgta az állkapcsát.”*

(Mintha Emil mondaná:)

„Nekünk sikerült egy időre megmenekülnünk. Belógtunk”

(nem derül ki, hogy hányan és kik)

*„Belógtunk a szobába, ahol zárva az ajtó, s az ablak.
Lehajigáltuk a ruháinkat, szeretkezéshez készülödtünk.”*

(Egyesek szerint ekkor Emil valamiről beszélni kezdett, de a többiek — nem tudni, kik — megvádolták azzal, hogy a dadogással elfogyasztja az összes levegőt. Mint már említettem, ennek semmi realitása nincs.)

„Asszonyom” (mintha Emil mondaná)

„Asszonyom, ne vegyén bármit a nyelvére”

(a helyzetből adódóan ez szexuális utalás)

*— Hadd menjek haza! — Ugyan, ugyan! megőrült!
A haza nevét sem. Azt pláne ne, mert
megrothadnak tőle a fogai, szétroppan a torka porca,
plusz bűdöset fog lehelni. Tehát, nem.”*

(Ezért nem lehet ezt a történetet csak itt, az oázis felé vezető úton, gyaloglás közben elmesélni. Ha ott beszélnénk róla, ahol meghalt, megszenteltelennénk a nevét.)

*„A rádió Ábúdábi mágyár nyelvű adása következik.
Kint mindegyik meghált. Hármán mégménekültek,
eltórlászták mágukát, de mi...”*

(Hogy valójában hányan menekültek meg, hogy ketten, hárman, esetleg többen voltak-e, és kicsodák, azt csak találgatni tudjuk. Emil és a nő biztosan ott volt, s talán még egy szemtanú, az Emil barátja. E kétségbeejtő helyzetről egyébként nem csoda, hogy nem maradt megbízható adatunk. A továbbiakban felületesen bár, de utalni fogok arra, miképpen módosul a szöveg akkor, ha Emil barátja is ott volt, illetve célzást teszek Emil dadogására is, bár ez utóbbi nem érdemel túl sok figyelmet. A szövegben különben nagyon nehéz tetten érni Emil pusztulásának pillanatát. Én tapssal fogom jelezni — írásban egy csillaggal —, hogy szerintem itt távozott el Emil szerény szépségű testéből fenséges lelke.)

(Mintha Emil mondaná: [Az Emil dadogását alapul vevők szerint itt már Emil nem mert megszólalni, de ez helytelen állítás.]

„Azt hiszem bébi, a haldoklás most, egy ideig helyettesítheti a székszet, aztán a túlvilágon ott majd folytatjuk. Meg különben is: Tegeződjünk. Szia, az Emil barátja vagyok.”

(Sokan állítják, hogy a fentebbi változat az igaz. Véleményem szerint ez a sor így hangzik: *„Tegeződjünk. Szia, Emil vagyok, akit Kancsóknak is neveznek.”* Többen ellenemben érvként azt hozták fel, hogy ilyen szavakat, mint szia, bébi, széksz, Emil sosem ejtett volna ki a száján. Nagyon különös helyzet volt az a szombat esti. Bárki bármit mondhatott, olyat is, amit addig az alattas én titkolt a külvilág elől.)

*„Iszunk valamit?
Kávé? — Nincs. Tea? — Nincs.”*

(Némelyek szerint így folytatódik a szöveg: *„Emil eldadogja az összes levegőnket.”*)

*„Rostos üdítő van a hűtőben.
Ugye felállni már egyikőnk sem tud?
Nem baj, célba veszem a bumeránglelvő fegyveremmel.”*

(*)
„Tudod, mi jutott eszembe, így, a meghalásunk előtt?”

(Bár feltételeztem, hogy Emil már halott, ezt a mondatot csak ő mondhatta, senki más. Valószínűnek tartom, hogy a még hátralévő két sor is a halál bekövetkezése előtt hangzott el. Vagyis a halál a bumeránglelvő elsütése után, de nem a három utolsó sor előtt következett be. Ebből arra következtethetünk, hogy a költemény sorai nem követik a valóságos eseményeket. Más variációk szerint az utolsó sorok Emil barátjának szájából hangzottak el. Ezt látszik igazolni az utolsó sor szójátéka. Akkor azonban azt kell feltételeznünk, hogy Emilt a saját barátja ölte meg. Szerintem Emil csakis önkezeléssel vethetett véget tragikus életének. Elsütötte a bumeránglelvőt, s a lövedék visszaútaján, amikor hozta a rostos üdítőt, megcsúszott a levegőben, éppen az Emil feje előtt, belehatolt a koponyába, s ott végzetes sérüléseket okozott.)

*„Egy vidéki történet még az általános harmónia korából,
hogy Öcsödön veréb ül a csöpögő pöcsökön.”*

Hát ezt mondta Emil vagy a barátja, hogy valójában ki, arról nem szerezhetünk bizonyosságot. De itt az oázis, megérte a beszélgetés. Nézzen körül, Gusztáv nincs itt. Csak fáradt, kimerült emberek bóbiskolnak az árnyas fák alatt a forrás mellett. Látja, megmenekült, itt az oázis, itt társakra lelhet, beszélgethet a meggyötört utazókkal. Mindenki tud Emilről, de vele sajnos egyikőjük sem találkozhatott. Igyon! Nahát, maga útközben elhányta az ivóedényét? Itt az enyém. Igyon!